

Складники професійного іміджу майбутнього вчителя фізичної культури

*ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”
(м. Івано-Франківськ)*

Постановка наукової проблеми та її значення. Аналіз останніх досліджень. Учительська професія – одна з небагатьох, які можна назвати вічними. Ніхто й ніщо не зможе замінити вчителя – творчу особистість зі своїм неповторним учительським іміджем.

Сучасний словник іншомовних слів термін “імідж” тлумачить як певний образ відомої особи або речі, створюваний засобами масової інформації, літературою або самою собою [7].

За визначенням О. Ворожейкіної [1], імідж розглядається як своєрідний інструментарій, що допомагає вибудувати взаємини з навколишнім світом.

На основі вищесказаного вважаємо, що імідж кожного педагога індивідуальний, але водночас містить загальні риси, що властиві його професії. Сьогодні, як ніколи раніше, актуалізуються питання утвердження іміджу вчителя фізичної культури, перед яким держава ставить відповідальність за виховання в дітей бережливого ставлення до власного здоров'я та утвердження пріоритетів здорового способу життя. Аналіз наукової літератури [1; 4; 7] та власні спостереження за професійною діяльністю фахівців фізичної культури засвідчують, що це можливо забезпечити за умови тісної співпраці всього педагогічного колективу, школи й сім'ї. Очолити таку цілеспрямовану діяльність у напрямі підтримки з питання формування в школярів здоров'язберігальної поведінки під силу лише вчителю фізичної культури з високими професійними та особистісними якостями (вихованість, доброта, чуйність, спрямованість, чесність, відповідальність, повага до інших, демократичність, ентузіазм), тобто фахівцеві з високим професійним іміджем.

Процес формування професійного іміджу вчителя фізичної культури ускладнюється тим, що в сучасних умовах його становлення здійснюється в ситуації належних соціальних, економічних змін. Модернізація соціальних структур системи основної й професійної освіти, трансформація суспільних ідеалів і цінностей задають нові параметри професійного становлення фахівця, ставлячи підвищені вимоги у формуванні нових моделей соціальної поведінки, конструюванні персональних цінностей та ідентифікаційних структур особистості [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання цієї проблеми, дає підстави стверджувати, що, незважаючи на велику кількість наукових досліджень у галузі педагогіки та психології (Н. Гайдук (2010), Л. Ковальчук (2007), С. Маскалякова (2005), В. Ялович (2000) й ін.), в Україні бракує наукових праць, присвячених формуванню саме професійного іміджу вчителя фізичної культури. У науці малодосліджуваними є педагогічні аспекти визначення сукупності професійних, особистих й соціально-поведінкових якостей, які надають можливість створити позитивний образ вчителя фізичної культури, спрямований на взаємодію з учнями та виховання в них інтересу до предмету фізичної культури. На наш погляд, саме професійний імідж виступає показником культури педагогічної діяльності, яка забезпечує професійну ідентифікацію й саморозвиток особистості вчителя фізичної культури.

Дослідження виконуються в межах науково-дослідної роботи “Формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури” кафедри теорії та методики фізичної культури і спорту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Завдання дослідження – виявити та прорангувати компоненти, які є основними складниками педагогічного іміджу майбутнього вчителя фізичної культури.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Дослідження науковців [9] підтверджують, що власне професійний імідж дає змогу проявитися діловим якостям людини, внести в повсякденне спілкування особливий психологічний комфорт, він володіє могутньою психотерапевтичною дією, наділяючи своїх володарів професійною впевненістю та кому-

нікабельністю. У контексті сказаного зазначимо, що імідж не може замінити професіоналізм фахівця. На наш погляд, він виступає тим інструментарієм, за допомогою якого яскравіше висвітлюються професійні якості людини.

Професійний імідж взаємозв'язаний з особистісним [8]. Зазвичай, особиста чарівність виступає як складний компонент професійного іміджу вчителя [4; 5]. Але, оскільки на професійний імідж значною мірою впливають особливості конкретної професії, то професіоналу, котрий думає про свій імідж, мало бути просто привабливим. Йому слід пам'ятати про ту соціальну роль, яку він виконує у зв'язку з цією професією, та, виходячи з цього, будувати свою модель поведінки [2].

Щодо цього заслуговують на увагу дослідження О. М. Ворожейкіної (2011), яка визначальними складниками іміджу професіонала визначала:

- високу самооцінку та впевненість у собі;
- віру в доброзичливість Усесвіту й людського оточення;
- соціальну та особисту відповідальність “я – причина всього позитивного й негативного в моєму житті”);
- бажання змінюватися й удосконалюватися та вміння ризикувати заради позитивних змін.

Аналіз вищеназваних компонентів засвідчує, що автор [1] значну увагу приділяє соціально-поведінковому чиннику.

На основі аналізу літературних джерел нам удалося вибудувати схему професійного іміджу майбутнього вчителя фізичної культури (рис. 1).

Як бачимо з рисунка, професійний імідж майбутнього фахівця фізичного виховання – це імідж, який він формує й відшліфовує не тільки протягом своєї професійної діяльності, а й упродовж усього життя, опираючись при цьому на отриману спеціальну підготовку у вищому навчальному закладі та власний практичний досвід. Професійний імідж моделюється також під впливом зовнішнього оточення, зокрема конкретного професійного середовища, у якому перебуває фахівець, і віддзеркалює результати його систематичної роботи над собою в період становлення творчої особистості.

Для успішного виконання вчителем своїх основних завдань (навчати, розвивати та виховувати) потрібно, щоб він був авторитетом в очах своїх учнів. Отже, він повинен володіти основними компонентами педагогічного іміджу: професійним, особистим та соціально-поведінковим. Слід зазначити, що професійно-особистісні значущі властивості (якості) вчителя будуть по-різному представлені залежно від того, хто їх оцінює.

Імідж учителя фізичної культури

Чинники, що формують імідж учителя фізичної культури:

- Сам учитель, який має високу думку про достоїнство, значення своєї професії, захопленість нею, переконаність у її суспільній і особистій значимості, прагнення піднести її престиж;
- Іміджмейкери-професіонали, які займаються створенням іміджу педагога (адміністрація школи, працівники районних та міських відділів освіти, представники місцевої влади тощо);
- Засоби масової інформації – періодика, радіо, телебачення, Інтернет ресурси;
- Люди, які оточують педагога: члени педагогічного колективу, учні, батьки, друзі.

Основні компоненти іміджу вчителя фізичної культури

Предметно-професійний:

- процес володіння і використання знань з педагогіки та психології, методики виховної роботи; предметів медико-біологічного циклу; з теорії та методики фізичного виховання; з системи міжособистісних стосунків у колективі;
- передбачування близьких і далекоглядних перспектив вирішення педагогічних завдань;
- уміння працювати з учнями різного рівня фізичної підготовленості та.....

Особистісний:

- відповідальність, діловитість, самокритичність, зібраність;
- доброзичливість, терпливість, готовність прийти на допомогу іншим людям;
- комунікабельність, благородство, скромність;
- чесність, повага до дітей і їх дорослого оточення, справедливість;
- харизматичність;
- зовнішня охайність.

Соціально-поведінковий:

- утримування стійкої позиції педагога, який розуміє значущість своєї професії, може долати труднощі заради її соціальної цінності;
- уміння піднести престиж професії;
- удосконалювання своїх сильних сторін й усунування слабких, бути відкритим у пошуках новизни, створювати перспективу свого професійного розвитку;
- оптимістично підходити до людей, з впевненістю, що вони можуть бути кращими.

Рис. 1. Схема професійного іміджу майбутнього вчителя фізичної культури

Отже, завдання нашого дослідження – було виявити, які професійні й особистісні якості вважають необхідними для авторитетного вчителя різні суб'єкти навчально-виховного процесу, а саме: студенти-випускники факультету фізичного виховання та вчителі фізичного виховання з досвідом роботи п'ять і більше років.

Для виявлення професійно-особистісних й соціально-поведінкових якостей учителя фізичної культури ми вибрали такі методи дослідження: **метод ранжування й тестування**.

Отже, використовуючи метод ранжування, виявили, що студенти-випускники факультету фізичного виховання віддають перевагу професійному компоненту. Найбільшим умінням учителя студенти-випускники вважають знання предмета й методик їх викладання (83 %); постійний аналіз своєї діяльності та самовдосконалення (65 %); знання потреб й інтересів учнів (52 %).

За результатами тестування виявлено, що для майбутніх учителів фізичної культури (41,5 %) учень – рівноправний партнер і вони схиляються до демократичного стилю взаємин між учителем та учнем (викладання). Вони залучатимуть учнів до прийняття рішень, прислухатимуться до їхньої думки, урахуватимуть не тільки успішність, а й особистісні якості учнів. Для майбутніх фахівців важливі такі методи впливу, як порада, прохання, спонукання до дії. Майбутні вчителі фізичної культури відкриті у спілкуванні з учнями та колегами, володіють добрим психоемоційним станом, який передаватиметься вихованцям, сприяючи ефективності навчання. Варто зазначити, що 33,4 % випускників є лідерами в колективі й повинні володіти репутацією “сильного педагога”. Учень для них – об'єкт впливу, а не рівноправний партнер. Вони самі приймають рішення, установлюють твердий контроль виконання запропонованих вимог. Наявність авторитарних тенденцій у стилі викладання не сприяє взаєморозумінню та творчій атмосфері на уроках.

Водночас, залишилися поза увагою в більшості майбутніх фахівців такі особистісні якості, як відповідальність (7,1 %); діловитість (1,7 %); самокритичність (0,7 %); доброзичливість і готовність прийти на допомогу іншим (8,4 %); скромність (4,2 %); харизматичність (1,2 %); зовнішня охайність (12,3 %). Лише незначна частка студентів серед важливих чинників іміджу педагога вказала на соціально-поведінковий компонент. Так, усвідомлюють значущість своєї майбутньої професії й зарди її престижу готові долати труднощі різного характеру – 5,2 % респондентів; удосконалювати свої сильні сторони й усувати недоліки – 8,4 %; створювати перспективу свого професійного розвитку через готовність до “самопрезентації” – 7,7 %.

Головними знаннями й уміннями вчителя-практика працівники сфери фізичної культури та спорту вважають:

- у будь-якій ситуації пам'ятати, що школяр – це особа, берегти його гідність (73,4 %);
- уміння грамотно й правильно говорити, володіти багатим словниковим запасом (29,5 %);
- уміння відкрито спілкуватися, вести діалог (35,4 %);
- уміння тримати дистанцію, не виходити за рамки ролі вчителя (65,7 %);
- знання свого предмета та методик (95,3 %);
- варіативне розв'язання педагогічних завдань – 42,9 %.

Учителі фізичної культури вважають значущим і професійний, і особистісний компоненти педагогічного іміджу через специфіку своєї діяльності (навчання й виховання дітей).

Серед особистісних якостей провідними були комунікативність (75,3 %), повага до дітей і їхнього дорослого оточення (75,5 %); щирість (82 %); харизматичність (84,7 %), яку вчителі-практики розглядають як здатність впливати на учнів, вести їх за собою, спонукаючи до перетворення на краще.

Також варто зазначити, що пріоритетним стилем взаємин учителя й учня є демократичний (72 %), найбільш прийнятний для педагогічного авторитету. Але в деяких педагогів спостерігається комбінація авторитарного та демократичного стилів (26 %). Це прийнятно, коли вчитель застосовує гнучкі методи роботи з учнями й більш орієнтований на демократичний стиль.

Водночас не приділяють належної уваги фахівці, як і студенти соціально-поведінковому компоненту, про що засвідчують результати опитування: готові долати труднощі заради престижу власної професії 27,2 % опитаних учителів і 22,3 % майбутніх фахівців; упевнені, що їхня праця принесе позитивні зміни в процес фізичного виховання учнів – 26,3 % педагогів і 21,3 % студентів створювати перспективу для власного професійного розвитку готові 17,7 % респондентів (учителів – 10,1 %; студентів – 7,6 %).

Висновки й перспективи подальших досліджень. Отже, проведене дослідження переконливо доводить, що основними складниками, які істотно впливають на формування педагогічного іміджу

майбутнього вчителя фізичної культури, виступають професійний, особистий та соціально-поведінковий компоненти, які розкриваються такими пріоритетними якостями й уміннями, як знання базових дисциплін і методик їх викладання; систематичний аналіз своєї діяльності та самовдосконалення; знання потреб й інтересів учнів; володіння особистісними якостями, які викликають довіру учнів і їхнього дорослого оточення. Домінуючим стилем взаємин учителя та школяра респонденти вказали на демократичний, що є найбільш прийнятним для педагогічного іміджу. Проте залишилися поза увагою респондентів соціально-поведінкові якості, вихованню яких потрібно приділяти більше уваги і в процесі підготовки майбутніх фахівців, і в системі післядипломної освіти учителів фізичної культури

Список використаної літератури

1. Ворожейкіна О. М. 100 цікавих ідей для проведення уроку / Ворожейкіна О. М. – Х. : [б. в.] 2000.
2. Гайдук Н. О. Теоретичні передумови формування професійного іміджу майбутніх учителів фізичної культури / Н. О. Гайдук // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – 2010. – № 17(204). – Ч. II. – С. 22–30.
3. Ковальчук Л. Формування іміджу майбутнього вчителя у процесі вивчення педагогічних дисциплін в класичному університеті / Л. Ковальчук // Вісник Львівського університету. – Серія педагогічна. – 2007. – Вип. 22. – С. 65–74.
4. Маскалянова С. А. Формирование профессионального имиджа будущего педагога : дис... канд. пед. наук / С. А. Маскалянова. – М. : РГБ, 2005. – С. 10–53.
5. Попова Л. И. Имидж современного педагога / Л. И. Попова // Народное образование. – 2003. – № 2. – С. 234–237.
6. Руссакая Е. Н. Имидж современного педагога / Е. Н. Руссакая // Мир образования. – 1995. – № 10. – С. 90–91.
7. Сучасний словник іншомовних слів / укладач Л. І. Нечволод. – Х. : Торсінг плюс, 2007. – 768 с.
8. Тарасенко Н. А. Формирование индивидуального имиджа будущего учителя : дис..., канд. пед. наук / Н. А. Тарасенко. – Оренбург, 2002. – 173 с.
9. Шепель В. М. Имидж / В. М. Шепель // Воспитание школьников. – 1997. – № 1. – С. 40–44.
10. Ялович В. Т. Психологічні основи підготовки майбутніх вчителів фізичної культури / Ялович В. Т. – Луцьк : Волинь, 2000.

Анотації

У статті розглянуто важливість професійних та особистісних якостей педагогічного іміджу вчителя фізичної культури. У процесі формування здорового способу життя та здоров'язберігальної поведінки чільне місце займає вчитель фізичної культури, від якого суспільство вимагає володіння не тільки професійними, а й особистісними якостями, тобто це повинен бути фахівець із високим професійним іміджем. Саме професійний імідж виступає показником культури педагогічної діяльності, яка забезпечує професійну ідентифікацію й саморозвиток особистості вчителя фізичної культури. Завдання роботи полягало у виявленні та ранжуванні студентами – випускниками факультету фізичного виховання та вчителями фізичного виховання основних складових частин педагогічного іміджу майбутнього вчителя фізичної культури. Установлено, що основними складниками, які впливають на формування педагогічного іміджу майбутнього вчителя фізичної культури, виступають професійний, особистий і соціально-поведінковий компоненти. Найбільш прийнятний для педагогічного іміджу демократичний стиль взаємин учителя та учня, на що вказали респонденти.

Ключові слова: професійний імідж, майбутній учитель, фізична культура.

Лидия Ковальчук, Ирина Ткачовска, Ганна Презлята, Сергей Курьлюк. Составляющие профессионального имиджа будущего учителя физической культуры. *В статье рассматривается важность профессиональных и личностных качеств педагогического имиджа учителя физической культуры. В процессе формирования здорового образа жизни и здоровьесохранного поведения главное место занимает учитель физической культуры, от которого общество требует обладания не только профессиональными, но и личностными качествами, то есть это должен быть специалист высокого профессионального имиджа. Именно профессиональный имидж выступает в качестве показателя культуры педагогической деятельности, которая обеспечивает профессиональную идентификацию и саморазвитие личности учителя физической культуры. Задание работы заключалось в выявлении и ранжировке студентами-выпускниками факультета физического воспитания и учителями физического воспитания основных составляющих педагогического имиджа будущего учителя физической культуры. Установлено, что основными составляющими, которые влияют на формирование педагогического имиджа будущего учителя физической культуры выступают профессиональный, личный и социально-поведенческий компоненты. Наиболее приемлемым для педагогического имиджа является демократический стиль взаимоотношений учителя и ученика, на что указали респонденты.*

Ключевые слова: профессиональный имидж, будущий учитель, физическая культура.

Lidiya Kovalchuk, Iryna Tkachivska, Hanna Prezliata, Sergiy Kuryliuk. Components of Professional Image of Future Physical Education Teachers. *The importance of professional and personal qualities of physical education teacher's image are considered in the article. Professional image appears as an indicator of teaching activities standard which provides professional identity and self-development of a physical education teacher. The research task is to detect and rank by graduating students of physical education department and physical education teachers major components of the pedagogical image of future physical education teachers. It is established that the main components influencing pedagogical image of future physical education teachers formation are professional, personal, social and behavioral components. Most appropriate for pedagogical image is a democratic style of teacher-student relationship. However, respondents ignore social and behavioral qualities training which need to draw attention in both, as in the training of specialists-to-be, as in physical education teachers raising the level of one's skill.*

Key words: *professional image, future teacher, physical education.*